

Мусульманская религиозная организация
«Профессиональная образовательная организация»
Мамадышское медресе Централизованной религиозной организации
– Духовного управления мусульман Республики Татарстан

«РАССМОТРЕНО»

На заседании педагогического
(Шуры) медресе протокол от 22
2015 год № 1 Введен
№ 5 от 22 августа

«УТВЕРЖДЕНО»

Директор Мусульманской религиозной
организации «Профессиональная образовательная организация»
Мамадышское медресе Централизованной религиозной организации –
Духовного управления мусульман Республики Татарстан

Хабибуллин

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по дисциплине «Татарская литература»

(«Подготовка служителей и религиозного персонала религиозных организаций мусульманского вероисповедания»)
(начальная подготовка, очно-заочная форма обучения)

Составитель: Талипов Р.Р. (преподаватель)

«СОГЛАСОВАНО»

Заместитель директора
по учебной работе

(подпись)

Талипов Р.Р. от 22 августа

Содержание

1. Пояснительная записка.....	3
2. Наименование направления и профиля подготовки.....	3
3. Код и наименование дисциплины.....	3
4. Цели и задачи освоения дисциплины.....	3
5. Место дисциплины в структуре ООП.....	3
6. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины.....	4
7. Структура и содержание дисциплины.....	5
7.1. Общая трудоемкость дисциплины.....	5
7.2. Содержание дисциплины.....	5
8. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины.....	10
8.1 Рекомендуемая литература.....	10
8.2. Программное обеспечение и Интернет-ресурсы.....	11
9. Материально-техническое обеспечение дисциплины.....	12
10. Методические рекомендации (материалы) для преподавателя.....	12
11. Методические указания для обучающихся.....	14
12. Контрольные материалы по внутрисеместровой, промежуточной аттестации и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы обучающихся.....	17

1. Пояснительная записка

Программа предназначена для обучающихся 2 курса по направлению подготовки «Подготовка служителей и религиозного персонала Мусульманской религиозной организации – «Профессиональной образовательной организации - Мамадышского медресе Централизованной религиозной организации - Духовного управления мусульман Республики Татарстан», по направлению подготовки «Подготовка служителей и религиозного персонала религиозных организаций мусульманского вероисповедания», наименование профиля – «Исламские науки и воспитание» (начальная подготовка).

Программа рассчитана для системного изучения истории татарской литературы с древнейших времён до наших дней.

2. Наименование направления и профиля подготовки

Рабочая программа составлена согласно Образовательному стандарту среднего профессионального религиозного образования по направлению подготовки «Подготовка служителей и религиозного персонала религиозных организаций мусульманского вероисповедания», наименование профиля – «Исламские науки и воспитание» (начальная подготовка), утвержденного приказом Председателя Централизованной религиозной организации – Духовное управление мусульман Республики Татарстан, Муфтия от 12.11.2014 №74

3. Код и наименование дисциплины

ОГС.Р.02. Татарская литература.

4. Цели и задачи освоения дисциплины

Целями освоения дисциплины «Татарская литература» являются сформировать у обучающихся целостное представление об истории татарской литературы; познакомить со спецификой функционирования литературных направлений и течений в татарской литературе; показать закономерности историко-литературного процесса и сформировать представление о роли татарской литературы в системе мировой культуры; сформировать представление о диалоге татарской литературы с тюркскими и европейскими литературами; научить применять полученные знания для решения задач профессиональной деятельности.

Задачи:

- изучать этапы развития и закономерности формирования татарской литературы;
- способствовать усвоению обучающимися основных вопросов татарской литературы;
- показать роль литературы в жизни общества;
- развивать логическое мышление обучающихся.

5. Место дисциплины в структуре ООП

Дисциплина «Татарская литература» относится к дисциплинам национально-регионального компонента общегуманитарных и социальных дисциплин (ОГС.Р.02).

Для освоения дисциплины «Татарская литература» обучающиеся используют знания, умения, навыки, сформированные в ходе изучения дисциплин «Татарский язык», «Татарская литература» в общеобразовательной школе и дисциплин «Татарский язык», «История Татарстана и татарского народа» в медресе.

Изучение дисциплины «Татарская литература» является необходимой основой для последующего изучения дисциплины «Старотатарская письменность», прохождения практики

6. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины

Национально-региональные компетенции:

-Осознание самоценности татарской национальной культуры и необходимости ее сохранения и развития.

-Знание литературных традиций татарского народа.

Специальные педагогические компетенции:

-Способность сочетать современные и традиционные для религиозного мусульманского образования методики и технологии, в том числе и информационные, для обеспечения качества учебно-воспитательного процесса по дисциплине (образовательному модулю) «Татарская литература».

Общегражданские компетенции:

-Понимание значения своих социальных функций как гражданина своей страны, члена общества, устойчивое позитивное отношение к своим общественным обязанностям.

-Уважение традиций и культурного наследия своей страны.

-Осознание исторической преемственности и взаимосвязи татарской национальной и исламской культур.

-Способность к выстраиванию толерантных отношений с людьми, имеющими различные взгляды относительно религии и веры.

-Способность понимать движущие силы и закономерности исторического процесса, роль насилия и ненасилия в истории, место человека в историческом процессе, политической организации общества.

В результате освоения дисциплины обучающийся должен:

Знать:

-биографию и произведения татарских писателей;

-особенности татарской литературы;

-литературные, культурные и религиозные традиции татарского народа;

-связь литературы с другими науками, религией.

Уметь:

-владеть различными методами изучения литературы;

-анализировать литературные произведения;

-реализовывать на практике полученные знания и навыки;

-выстраивать толерантные отношения с людьми, имеющими различные взгляды относительно религии и веры.

Владеть навыками:

-работы с учебной, научной и справочной литературой;

-работы с современными информационными технологиями для обеспечения качества учебно-воспитательного процесса.

7. Структура и содержание дисциплины

7.1. Общая трудоемкость дисциплины составляет 132 часа

Виды учебной работы	Всего часов	Семестр	
		3	4
Общая трудоемкость дисциплины	132	63	69
Аудиторные занятия	30	13	17
Лекции	15	7	8
Практические занятия (ПрЗ)	15	6	9
Семинары (С)	-	-	-
Лабораторные работы (ЛР)	-	-	-

Курсовая работа (КР)	-	-	-
Самостоятельная работа студентов (СРС)	102	50	52
Вид итогового контроля (контрольная работа, зачет, экзамен)		контрольная работа	зачет

7.2. Содержание дисциплины

№ п/п	Наименование и содержание тем занятий	Лекции (часы)	Практические занятия (часы)	Семинары (часы)
1	<p>Кереш</p> <p>Курсның өйрәнү объекты, максат-бурычлары. Әдәби эсәрләрдә рухи кыйммәтләрнең чагылышы. Әдәбият фәнненең тәрбияви әһәмияте.</p> <p>Татар әдәбиятының чорларга бүленеше мәсьәләсе:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Борынгы татар әдәбияты. -XIX гасыр әдәбияты. -XX гасыр башы әдәбияты. -XX гасыр – XXI гасыр башы әдәбияты. <p>Әдәбиятта татар дөнъясының милли образы, татар милли характеры.</p> <p>Мәдәни, рухи мирас. Аны өйрәнүнең әһәмияте.</p>	1	1	
2	<p>Халык авыз ижаты</p> <p>Халык жырлары, әкиятләре, табышмаклар, мәкаль-әйтемләр. Бәетләр, мөнәҗәтләр. Бишек жырлары, балалар фольклоры. Мифлар, легендалар, мазәкләр. Г. Тукай – халык авыз ижаты турында.</p>	1	1	
3	<p>Борынгы татар әдәбияты</p> <p>Борынгы татар әдәбиятын чорларга бүлеп өйрәнү:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Иң борынгы гомумтөрки әдәбият; -Болгар дәүләте чоры татар әдәбияты; -Алтын Урда чоры татар әдәбияты; -Казан ханлыгы чоры татар әдәбияты; -XVII-XVIII гасырлар татар әдәбияты. 	1	1	
4	<p>Иң борынгы гомумтөрки әдәбият (V-XII гасырлар)</p> <p>Борынгы төркиләр. Аларда язу барлыкка килү. Рун язучылары. Орхон-Енисей язмалары. Мәхмүд Кашгарыйның “Диване лөгатет-төрк” сүзлегенә (1072-1074). Йосыф Баласагунлының “Котадгу белек” поэмасы (1069-1070). Хужа Әхмәд</p>	1	1	

	Ясәви, Сөләйман Бакыргани, Әхмәд Йүгнәки ижатлары.			
5	Болгар дәүләте чоры татар әдәбияты (X-1236) Болгар дәүләте чорына тарихи анализ. “Бәдәвам китабы”. Кол Гали (1198-1236) һәм аның “Кыйссаи Йосыф” поэмасы (1233). Коръян һәм татар әдәбияты.	1	1	
6	Алтын Урда чоры татар әдәбияты (1236-1445) Чорга тарихи күзәтү. Бу чор әдәбиятына хас үзенчәлекләр. Алтын Урда шагыйрьләре Котб (“Хәсрәү вә Ширин” поэмасы, 1342), Харәзми (“Мәхәббәтнамә” поэмасы, 1354), Мәхмүд бине Гали (“Нәһж эл-фәрадис” әсәре, 1358), Хисам Кятиб (“Жәмжәмә солтан” дастаны, 1370), Сәйф Сараи (“Төлстан бит-төрки”, 1391; “Сөһәйл вә Гөлдәрсен”, 1394) ижатлары.	1	1	
7	Казан ханлыгы чоры татар әдәбияты (1445-1552) Казан ханлыгы оешу. Чорга гомуми күзәтү. Казан шагыйре Мөхәммәдъяр әсәрләре (“Төхфәи мәрдан”, “Нуры содур” поэмалары һ.б.). Кол Шәриф ижаты.	1	1	
8	XVII-XVIII гасырлар татар әдәбияты (1552-1800) XVII гасыр әдәбиятына күзәтү. Татар әдәбиятында суфичылык мотивлары. Мәүлә Колый “хикмәт”ләре. XVIII гасырда яңа жанр төрләре. Гадрәхим Утыз Имәнинең ижтимагый һәм әдәби эшчәнлеге.	1	1	
9	XIX гасыр әдәбияты (1800-1905) XIX гасырда булган ижтимагый-тарихи вакыйгалар һәм әдәби хәрәкәт. Казан университеты ачылу (1804), Ватан сугышы (1812), Декабристлар восстание (1825), Кырым сугышы (1853-1856), крепостной тәртипләргә бәтерү (1861) һ.б. Университетта эшләгән татар галимнәре И. Хәлфин, М. Мәхмүдов, Г. Ваһапов хезмәтләре. Ә. Каргалый, Г. Кандаый һәм аларның ижаты. Татар мәгърифәтчелек хәрәкәте формалашу. Жәдитчелек. Күренекле мәгърифәтче К. Насыринның тормыш юлы һәм ижаты. Мәгърифәтчелек	1	2	

	реализмы. М. Акмулла, М. Акъегет эсэрлэре белэн танышу.			
10	<p>XX гасыр башы әдәбияты (1905-1917) XX гасыр башына караган ижтимагый-тарихи вакыйгаларга анализ. Рус-япон сугышы (1904-1905), Беренче рус революциясе (1905-1907), Столыпин реформалары (1907-1911) һ.б. XX гасыр башында әдәби юнәлешләр, ижат ысуллары. Реализм һәм романтизм. Татар прозасы. Г. Исхакый, Ф. Әмирхан, Г. Ибраһимов, Ш. Камаллар ижаты белэн танышу. Ф. Әмирханның заман тормышының төрле якларын яктырткан эсэрлэре (“Хәят” (1911) повесте, “Урталыкта” (1912) романы һ.б.). “Хәят” эсәренен бүгенге көн проблемалары белән аваздашлыгы. Поэзия. Г. Тукай, М. Гафури, С. Рәмиев, Дәрдемәнд, Ш. Бабич, Н. Думавилар ижатына күзәтү ясау. Г. Тукай, Дәрдемәнд ижатларында халык-милләт язмышы. Драматургия. Г. Камал, Г. Коләхмәтов, М. Фәйзи эшчәнлеге.</p>	1	1	
11	<p>XX гасыр – XXI гасыр башы әдәбияты (1917-2015) Чорга күзәтү. Февраль һәм Октябрь революцияләре (1917), Гражданнар сугышы (1917-1922), “күмәкләштерү хәрәкәте”, дингә каршы аяусыз көрәш, Сталинның “шәхес культы” (1930 нчы еллар), Бөек Ватан сугышы (1941-1945) һәм башка вакыйгаларга анализ. Әлеге вакыйгаларның әдәбиятта чагылышы. XX гасыр – XXI гасыр башы әдәбиятының бүленеше: -Совет чоры татар әдәбияты; -XX гасыр ахыры татар әдәбияты; -XXI гасыр башы әдәбияты.</p>	1	1	
12	<p>Совет чоры татар әдәбияты (1917-1985) 1917-1930 нчы еллар әдәбияты. Октябрь революциясе, Гражданнар сугышы һәм әдәбият. Әдәбиятта сыйнфыйлык. К. Тинчурин, Ш. Усманов, Г. Ибраһимов, Ф. Бурнашлар ижаты белэн танышу. 1930-1941 нче еллар әдәбияты. Т. Гыйззәт ижаты. Сәхнә эсэрлэре</p>	2	1	

	<p>язучы буларак, ижатының үсеш этаплары, пьесаларда ул яктырткан темалар. К. Нәжми ижаты. Сыйнфый көрәшнә тасвирлавы ижатының төп темасы булып әверелү.</p> <p>Сугыш чоры әдәбияты (1941-1945). Бөек Ватан сугышы чорына күзәтү. Сугыш елларында әдәбиятның роле. Әдәбиятта сугыш темасы. М. Жәлилнең тормыш юлы һәм ижаты. Шагыйрьнең фашист тоткынлыгындагы шигырьләре. Ф. Кәрим ижаты.</p> <p>Тыныч тормышка күчү чоры әдәбияты. Х. Туфан, С. Хәким шигърияте. Проза һәм драматургия өлкәсенә хас үзенчәлекләр. Сугыш китергән хәсрәт темасын һәм сугышта жиңеп чыгу шатлыгын гәүдәләндерү. Тыныч тормыш һәм хезмәт темасы.</p>			
13	<p>XX гасыр ахыры татар әдәбияты (1985-2000)</p> <p>Чорга хас тарихи-ижтимагый вакыйгалар. Үзгәртеп кору сәясәте. Советлар берлегенең таркалуы. 1990 нчы еллардагы вазгыять.</p> <p>Эшчеләр тормышын, татар авылын, халкыбыз тарихын сурәтлэгән әсәрләр. Ә. Еники, Г. Бәширов, А. Гыйләжев, М. Хәбибуллин, Н. Фәттах, М. Мәһдиев ижатларын анализлау.</p>	1	1	
14	<p>XXI гасыр башы әдәбияты (2000-2015)</p> <p>XXI гасыр башы әдәбиятына күзәтү ясау. Р. Батулла, Ф. Садриев, В. Имамов һәм Ф. Сафиннар ижаты. Алар тарафыннан күтәрелгән темалар.</p> <p>Татар әдәбиятының башка әдәбиятлар белән бәйләнеше. Әдәбиятта татар булмаган башка милләт вәкилләренең сурәтләнеше. Татарстанның төп байлыгы – халыклар дуслыгы.</p>	1	1	
	Всего:	15	15	

8. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины

8.1 Рекомендуемая литература

Основная литература

1. Трофимова С.М., Ханнанова Ф.Г. Татар әдәбиятыннан хрестоматия. – Казан, 2010.

Дополнительная литература

1. 2.Борынгы татар әдабияты. Казан 1963.

2. Бакиров М.Х. Татар фольклоры: Югары уку йортлары өчен дәреслек. – Казан: Мәгариф, 2008.
3. Гыйлажев Т.Ш. Татар әдәбияты: XX гасыр башы: Лекцияләр, гамәли дәресләр, тестлар. – Казан: Мәгариф, 2007.
- 4.Никалаева М.В. Иванов В.Н. История арабской литературы. Хрестоматия. М.;2007г.
5. Татар халык ижаты: Хрестоматия. – Казан: Мәгариф, 2004.
6. Хәзерге татар әдәбияты / Төзүчеләре: Закирова Г.Р., Гыйззәтуллина Л.Ә. – Казан: Мәгариф, 2008.
7. Шәрипов Ә.М. Борынгы татар әдәбиятының авыр үзләштерелә торган мәсьәләләре: студентларга методик кулланма. – Яр Чаллы, 2008.
- 8.Шиһабетдин Мәржани.Казан һәм болгар хәлләре турында файдаланган хәбәрләр.Казан. 1999-415б.
9. XVIII гасыр татар әдәбияты. Поэзия. – Казан: Дом печати, 2006.
10. Кул Шариф һәм анын заманы.Казан -2005

8.2. Программное обеспечение и Интернет-ресурсы

Программы:

Microsoft Word

ABBYY Fine Reader

Интернет-ресурсы:

-Электронная библиотека: <http://koob.ru>

-<http://www.tatknigafund.ru>

-kazan-utlari.kaz24.ru

-idel-journal.ru

-Аудио- и видео- пособия, учебное телевидение.

-Яндекс. Словари > гуманитарные науки.

9. Материально-техническое обеспечение дисциплины

Технические средства:

1. Видеопроектор.

2. Видеосистема для просмотра DVD дисков.

3. Стенд.

4. Интерактивная доска.

5. Интерактивные книги:

-Борынгы һәм Урта гасыр татар әдәбияты / Фәнни житәкче: Х.Й. Миңнегулов. Төзүчеләр: Р.И. Бикташев, И.Р. Мөхәммәтов, А.Р. Хәкимуллин, Р.И. Өметбаев, М.Р. Шәехов. – Казан.

-Ризәтддин Фәхрәддин: Мультимедиа басма / Фәнни житәкче: Д.Ф. Заһидуллина. Төзүчеләр: Р.И. Бикташев, И.Р. Мөхәммәтов, А.Р. Хәкимуллин, Р.И. Өметбаев. – Казан: ООО “Эффекто”, 2007.

10. Методические рекомендации (материалы) для преподавателя

«Татарская литература» в сочетании с другими практическими и теоретическими дисциплинами должен обеспечить всестороннюю подготовку будущего преподавателя основ ислама, способного квалифицированно осуществлять свою профессиональную деятельность.

Изучение дисциплины «Татарская литература» осуществляется на аудиторных занятиях под руководством преподавателя и в ходе самостоятельной работы обучающихся. Существенным дополнением служат учебно-методические, иллюстративные материалы. Все виды деятельности обучающихся должны быть обеспечены доступным учебно-методическим материалом (учебниками, учебными и методическими пособиями). Учебные материалы должны быть доступны в печатном виде, а кроме этого могут быть представлены в электронном варианте.

В учебном процессе рекомендуется использовать следующую учебно-методическую литературу:

1. Галләмов Ф.Г. Курс һәм чыгарылыш квалификация эшләрен язу методикасы. – Алабуга: АДПУ нәшрияты, 2009.

2. Марданшин М.М. Инструкции по составлению и ведению учебно-организационной и учебно-методической документации для МСПО. – Набережные Челны: Ислам Нуры, 2014.

3. Мөхиярова Р.Х. Туган тел һәм әдәбият белгечлеге буенча курс һәм чыгарылыш квалификация эшләре: студентлар өчен методик кулланма. – Казан: РИЦ “Школа”, 2008.

4. Шәрипов Ә.М. Борынгы татар әдәбиятының авыр үзләштерелә торган мәсьәләләре: студентларга методик кулланма. – Яр Чаллы, 2008.

5. Ямбург Е.А. Что принесёт учителю новый профессиональный стандарт педагога? – М: Просвещение, 2014.

Стандарты:

Образовательные стандарты среднего профессионального мусульманского образования. – Казань, 2014.

Методы и приемы:

-историко-сопоставительный;

-структурный;

-статистический анализ;

-наблюдения;

-описательный.

Словари:

1. Әдәбият белеме сүзлеге / Төз.-ред. А.Г. Әхмәдуллин. – Казан: Татар. кит. нәшр., 1990.

2. Әдәбият белеме: Терминнар һәм төшенчәләр сүзлеге. – Казан: Мәгариф, 2007.

3. Зәйнуллин Ж.Г. Шәрәк алынмалары сүзлеге. – Казан: Мәгариф, 1994.

4. Ислам. Белешмә-сүзлек / Төзүче – З. Шәфигый; фәнни редактор – Р. Үтәбай-Кәрим. – Казан: Татар. кит. нәшр., 1993.

5. Мәхмутов М.И., Хәмзин К.З., Сәйфуллин Г.Ш. Гарәпчә-татарча русча алынмалар сүзлеге: (Татар әдәбиятында кулланылган гарәп һәм фарсы сүzlәре). – Казан: Иман, 1993.

6. Словарь исламских терминов. – Казань: Хузур-Спокойствие, 2014.

7. Татарский энциклопедический словарь / Главный редактор М.Х. Хасанов. – Казань: Институт Татарской энциклопедии АН РТ, 1998.

8. Татарско-русский учебный словарь / Ганиев Ф.А., Абдуллин И.А., Гатауллина Р.Г., Юсупов Ф.Ю. – М.: Русский язык, 1992.

9. Татарско-русский словарь: В 2-х т. Т.1 (А-Л). – Казань: Магариф, 2007.

10. Татарско-русский словарь: В 2-х т. Т.2 (М-Я). – Казань: Магариф, 2007.

Периодические издания:

Газеты:

«Ислам нуры».

«Мәгърифәт».

«Мәдәни жомга».

Журналы:

«Вопросы языкознания».

«Мәгариф».

«Мәйдан».

«Фән һәм мәктәп».

«Филологические науки».

«Шура».

«Казан утлары».
«Идел».

Методика БРС

Порядок организации процедуры

Успешность изучения дисциплины «Татарская литература» в 2-х семестрах, имеющей форму контроля «зачет», оценивается исходя из 60 максимально возможных баллов.

На текущий и рубежный контроль по дисциплине отводится 60 баллов.

Рекомендуемый объем баллов на текущий контроль:

- выполнение графика аудиторной работы по дисциплине и контроль посещаемости – не более 20 баллов;

- выполнение графика самостоятельной работы по дисциплине – не более 20 баллов.

Рекомендуемый объем баллов на рубежный контроль:

- семестровые контрольные мероприятия – не более 20 баллов.

Обучающийся получает оценку «зачтено», если в ходе текущего и рубежного контролей он набрал по дисциплине не менее 51 балла.

При количестве рейтинговых баллов по дисциплине менее 51 для получения оценки «зачтено» и улучшения рейтинговых результатов обучающимся предоставляется возможность в течение последней недели семестра отработать пропущенный материал.

11. Методические указания для обучающихся

Методические рекомендации для написания реферата по татарской литературе.

(Образец)

Татар әдәбиятынан реферат язучы өчен методик күрсәтмәләр. (Үрнәк)

1) Реферат өчен тема сайлау

Тема сайлау бик җаваплы мәсьәлә. Шунлыктан, студент теманы фәнни җитәкче белән берлектә сайлый. Укытучы студентның белем дәрәҗәсенә, эшли белү күнекмәләренә игътибар итә.

Әдәбияттан үрнәк темалар:

1)“Г. Тукай һәм халык авыз иҗаты”;

2)“М. Жәлил – азатлык җырчысы”;

3)“М. Мәһдиев иҗатында авыл темасы” һ.б.

Темалар артык киң яки артык катлаулы булырга тиеш түгел. Мәсәлән, “Татар халык авыз иҗаты”, “Татар поэзиясе”, “Татар прозасы” һәм башка шундый типтагы темалар бирергә ярамый.

2) Рефератны язучы барышында материаллар туплау

Материал җыю, аларны билгеле бер тәртипкә салу тикшеренүчедән билгеле бер эш күнекмәләрен сорый.

Материалны кайдан туплап була?

Материалны әдәби эсәрләрдән, фәнни-теоретик әдәбияттан, газета-журналлардан, музей һәм архивлардан тупларга мөмкин.

3) Хезмәтне техник яктан дөрәс оештыру

Татар әдәбиятына караган рефератлар түбәндәге структурага ия:

- Эчтәлек.
- Кереш.
- Аерым бүлекләрдән гыйбарәт төп өлеш.
- Йомгак.
- Файдаланылган әдәбият исемлеге.

Кереш өлеш. Кереш өлештә хезмәтнең актуальлеге исбатлана, тикшеренүләрнең объекты һәм предметы күрсәтелә, максат-бурычлары билгеләнә. Автор тарафыннан

кулланылган метод-алымнар белән методологик база да күрсәтелергә тиеш. Алга таба эшнең фәнни яңалыгы һәм гамәли әһәмияте дәлилленә. Гадәттә, кереш ахырында эшнең структурасы бирелә.

Төп өлеш. Төп өлеш бүлекләрдән тора, ә бүлекләр исә үз чиратында аерым бүлекчәләргә бүленә. Һәрбер бүлек төп максатка ирешү юлында конкрет бер мәсьәләне чишүгә корыла һәм кыскача нәтижәләр ясау белән төгәлләнә. Бүлекләр бер-берсеннән аерымланган хәлдә яши алмыйлар. Аларда күтәрелгән проблемалар арасындагы фәнни эзлеклелекне саклау шарт.

Фәнни эшнең беренче бүлгеге, гадәттә, төбәк яки регион тарихын өйрәнүгә багышланса, икенче бүлек жирле ономастиканы тикшерүгә корыла.

Йомгак. Фәнни тикшеренү эшләренә йомгак ясау аеруча зур осталык сорый. Ул төпле һәм ныклы уйланылган булырга тиеш. Йомгак, кереш өлеш кебек үк, күп сүзле була алмый, чөнки анда конкрет фәнни һәм гамәли нәтижәләр ясала.

Файдаланылган әдәбият исемлеге. Файдаланылган әдәбият исемлеге – библиографик аппарат элементы. Аңарда хезмәттә кулланылган чыганаclarның һәм теоретик хезмәтләрнең библиографик тасвирламасы бирелә. Ул йомгаклау өлешеннән соң урнаштырыла. Барлык хезмәтләрнең дә тулы битләре саны күрсәтелә.

Фәнни хезмәтләрдә библиографик исемлекне төзүнең түбәндәге юлларыннан файдаланалар: авторларның фамилияләре яки хезмәт исемнәре әлифба һәм хронологик тәртип буенча, тематика буенча, басма төрләре буенча, эчтәлек характеры буенча бирелә; катнаш төзелешкә ия исемлекләр дә була.

Авторларның фамилияләре әлифба тәртибендә бирелгән очракка мисал:

1. Гыйлажев Т.Ш. Татар әдәбияты: XX гасыр башы: Лекцияләр, гамәли дәресләр, тестлар: Югары уку йортлары өчен уку әсбабы. – Казан: Мәгариф, 2007.

2. Татар әдәбияты: Теория. Тарих / Заһидуллина Д.Ф., Закиржанов Ә.М., Гыйлажев Т.Ш., Йосыпова Н.М. – Тулыл. 2 нче басма. – Казан: Мәгариф, 2006.

Кушымта. Хезмәтләрдә кушымтадан файдалану аларның гамәли әһәмиятен тагын да арттыра төшә.

Кушымта төрле характерда булырга мөмкин. Мәсәлән, документларның күчермәләре, отчет материалларыннан өзөмтәләр, һәртөрле планнар һәм беркетмәләр, моңарчы бастырылмаган текстлар, сүзлекләр һ.б. Форма ягыннан алар текст, таблица, график яки карта рәвешендә була ала.

Кушымта рефератның дәвамы рәвешендә, аның ахыргы битләрендә бирелә.

Һәрбер кушымта яңа биттән башланырга тиеш. Бит өстенә “Кушымта” дип куела һәм аның исеме күрсәтелә. Берничә кушымта булганда алар гарәп саннары белән номерлана, мәсәлән: “Кушымта 1”, “Кушымта 2”.

4) Сылтама һәм астөшермәләренә күрсәтү тәртибе

1)Текст эчендәге сылтамага мисал:

Каләм әһелләре әледән-әле искәркәнчә, һәрбер әдип насып гомере дәвамында үзенең бердәнбер зур китабын яза [1, б. 3].

2)Астөшермәгә мисаллар:

Кеше, кайсы якларга гына китеп яшәргә мәжбүр булса да, күңеле белән һәрвакыт туган якка тартыла: шул жирләренә кайтып күрү теләге белән яна, иртәме-соңмы, шушы жиргә кайтып, хатирәләрен яңарта¹.

*Шул ук хезмәттән кабат файдаланган очракта:*Әнә унда – үзләренә атап жыр, көй ижат ителгән яшь имәннәр, сулда –яшел шәл бөркәнгән усаclar. Түбәнрәк төшсәң, зиреклек урманы башлана².

¹ Ринат Батгал. Йөрәгемдә – авылым назы // Мәйдан. – 2015. – № 2. – Б. 22.

² Шунда ук. – Б. 23.

5) Рефератта файдаланылган әдәбият исемлеген (библиографияне) күрсәтү

1) *Китаптан алынган материаллар:*

2) *Энциклопедия һәм сүзлектән алынган материаллар:*

Татарский энциклопедический словарь. – Казань: Институт татарской энциклопедии АН РТ, 1999. – 703 с.

Татар теленең аңлатмалы сүзлеге. Өч томда, 2 т. – Казан: Татарстан китап нәшрияты, 1979. – 726 б.

3) *Газета-журнал материаллары:*

Хәбибуллин М. Хазарлар / М. Хәбибуллин // Мәйдан. – 2005. – № 1. – Б. 115-131.

Шәфыйков Я. Актанышка кайта юлларым / Я. Шәфыйков // Шәһри Чаллы. – 2006. – 17 нче гыйнвар.

4) *Конференция материаллары:*

Галиуллин Т.Н. Тукайның әхлак дәрәсләре / Т.Н. Галиуллин // Сборник статей и тезисов Всероссийской научно-практической конференции “Роль ислама в стабилизации социальных процессов”. – Набережные Челны; Ак мечеть, 2014. – С. 102-105.

б) Рефератны бастыру

Реферат А-4 форматлы стандарт кәгазьнең бер ягында, юллар арасында 1,5 интервал калдырылып, 14ле шрифт белән компьютерда бастырыла. Битләрдә сул яктан 30 мм, уңнан 10 мм, өстән һәм астан 20 мм ара калдырыла.

Бит саны өстә, уртада күрсәтелә.

Рефератның күләме 15 биттән дә артмаска тиеш.

12. Контрольные материалы по внутрисеместровой, промежуточной аттестации и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы обучающихся

Тестовые задания

Вариант №1

Инструкция: выберите наиболее полный и верный ответ на каждое из утверждений и отметьте его на бланке, обведя кружком или зачеркнув. Не рекомендуется долго размышлять над каким-либо одним утверждением.

1. Орхон-Енисей чыганаclarын беренче булып укыган галим

- 1) В.Томсен
- 2) Н.Ф.Катанов
- 3) В.В.Радлов
- 4) Н.И.Ильминский

2. Борынгы татар әдәбияты колачлаган чор

- 1) Иң борынгы чорлардан алып 1800 нче елга кадәр
- 2) 1800-1905 нче еллар
- 3) 1905-1917 нче еллар
- 4) 1917-2000 нче еллар

3. “Күктән килде – жиргә китте” табышмагының жавабы

- 1) Жил
- 2) Тузан
- 3) Яңгыр
- 4) Давыл

4. Халык авыз ижаты үрнәгенең төрөн билгеләгез: “Хезмәт иясе – хөрмәт иясе”

- 1) Табышмак
- 2) Мәзәк
- 3) Тизәйткеч

4) Мәкаль

5. “Хөсрәү вә Ширин” поэмасының авторы

- 1) Харәзми
- 2) Котб
- 3) Хисам Кятиб
- 4) Мәхмүд бине Гали

6. “Хикмәт” ләр хужасы

- 1) Г.Кандалый
- 2) Г.Чокрый
- 3) М.Колый
- 4) Ә.Каргалый

7. Татар прозасына нигез салучы

- 1) Г.Исхакый
- 2) Ф.Әмирхан
- 3) Г.Ибраһимов
- 4) Ш.Камал

8. Г.Ибраһимов әсәре

- 1) “Ике йөз елдан соң инкыйраз”
- 2) “Акчарлаклар”
- 3) “Алмачуар”
- 4) “Фәтхулла хәзрәт”

9. “Моабит дәфтәре” авторы

- 1) М.Жәлил
- 2) А.Алиш
- 3) Ф.Кәрим
- 4) Х.Мөжәй

10. Яр Чаллы шәһәрндә нәшер ителүче әдәби-нәфис, ижтимагый журнал

- 1) “Казан Утлары”
- 2) “Сөембикә”
- 3) “Чаян”
- 4) “Мәйдан”

Вариант №2

Инструкция: выберите наиболее полный и верный ответ на каждое из утверждений и отметьте его на бланке, обведя кружком или зачеркнув. Не рекомендуется долго размышлять над каким-либо одним утверждением.

1. Орхон-Енисей чыганакларын икенче булып укыган рус галиме

- 1) И.Н.Березин
- 2) Н.Ф.Катанов
- 3) В.В.Радлов
- 4) Н.А.Баскаков

2. “Башы тауда, аягы диңгездә” табышмагының жавабы:

- 1) Тамчы
- 2) Йолдыз
- 3) Елга
- 4) Бура

3. Халык авыз ижаты үрнәгенең төрөн билгеләгез:

“Яңгыр яу, яу, яу,

Иләктән, чиләктән, пәрәмәчтән, коймактан,

Арыштан, бодайдан,

Без сорыйбыз Ходайдан.

Бир, Алла, бир Алла!

Биргәнеңне кире алма”.

- 1) Сынамыш
- 2) Бишек жыры
- 3) Әкият
- 4) Эндәш

4. “Жәмжемә солтан” дастанының авторы

- 1) Сәйф Сараи
- 2) Хисам Кятиб
- 3) Харәзми
- 4) Мәхмүд бине Гали

5. Герой-шагыйрь

- 1) М.Жәлил
- 2) Х.Туфан
- 3) С.Хәким
- 4) Г.Бәширо

6. “Галиябану” драмасының авторы

- 1) М.Акъегет
- 2) Гадрәхим Утыз Имәни
- 3) Г.Тукай
- 4) М.Фәйзи

7. Г.Исхакый әсәре

- 1) “Сөннәтче бабай”
- 2) “Тирән тамырлар”
- 3) “Памирдан радио”
- 4) “Тапшырылмаган хатлар”

8. Проза әсәре төре

- 1) Шигырь
- 2) Роман
- 3) Поэма
- 4) Дастан

9. Поэзия өлкәсенә караган әсәр төре

- 1) Хикәя
- 2) Повесть
- 3) Роман
- 4) Шигырь

10. Яр Чаллы төбәгендә яшәп ижат итүче язучы

- 1) Ф.Садриев
- 2) Ф.Сафин
- 3) М.Галиев
- 4) К.Кәримов

Перечень контрольных вопросов для самостоятельной работы

1. Борынгы төркиләрдә язу барлыкка килү.
2. Коръән һәм татар әдәбияты.
3. Коръәндә “Йосыф” сүрәсе.
4. Татарларда бишек җырлары.
5. Борынгы һәм Урта гасыр әдәбиятының эчке бүленеше.
6. Мөхәммәт Әмин ижаты.
7. Ш. Мәрҗанинең дини-гыйльми эшчәнлеге.
8. Казан – Россиядәге мәдәни һәм дини үзәкләрнең берсе.

9. Татар әдәбиятының башка әдәбиятлар белән багланышы.
10. Татар әдәбиятын өйрәнү өлкәсендә эшләгән галимнәр һәм аларның хезмәтләре.

Әдәбият:

1. Гыйлажев Т.Ш. Татар әдәбияты: XX гасыр башы: Лекцияләр, гамәли дәресләр, тестлар. – Казан: Мәгариф, 2007.
2. Татар әдәбияты: Теория. Тарих / Заһидуллина Д.Ф., Закиржанов Ә.М., Гыйлажев Т.Ш., Йосыпова Н.М. – Тулыл. 2 нче басма. – Казан: Мәгариф, 2006.
3. Хәзерге татар әдәбияты / Төзүчеләре: Закирова Г.Р., Гыйззәтуллина Л.Ә. – Казан: Мәгариф, 2008.

Комплект заданий для контрольной работы

Тема: Халык авыз ижаты

Вариант 1.

- 1) Халык авыз ижатының максаты.
- 2) Татар халык әкиятләрендә гаделлек.

Вариант 2.

- 1) Татар халык табышмакларының әһәмияте.
- 2) Халык авыз ижатының әдәбиятка йогынтысы.

Тема: Борынгы татар әдәбияты

Вариант 1.

- 1) Татар әдәбияты тарихы нинди чорларга бүленә?
- 2) Борынгы әдәбият әсәрләренә ислам диненең йогынтысы.

Вариант 2.

- 1) Борынгы татар әдәбияты әсәрләренә хас үзенчәлекләр.
- 2) Кол Галинең “Кыссаи Йосыф” поэмасында күтәрелгән гуманистик идеаллар.

Тема: XIX гасыр әдәбияты

Вариант 1.

- 1) XIX гасырда булган ижтимагый-тарихи вакыйгаларны шул чор әдәбияты белән бәйләп аңлатыгыз.
- 2) Татар мәгърифәтчелек хәрәкәте формалашуга китергән сәбәпләр.

Вариант 2.

- 1) К. Насыйри эшчәнлегенең әһәмияте.
- 2) Мәгърифәтчелек реализмы.

Тема: XX гасыр башы әдәбияты

Вариант 1.

- 1) XX гасыр башында булган әдәби юнәлешләр.
- 2) XX гасыр башы поэзиясенә күзәтү ясагыз.

Вариант 2.

- 1) Реализм һәм романтизм.
- 2) XX гасыр башы прозасына хас үзенчәлекләр.

Тема: XX гасыр – XXI гасыр башы әдәбияты

Вариант 1.

- 1) XX гасыр – XXI гасыр башы әдәбиятын чорларга бүлү мәсьәләсе.
- 2) “Шәхес култы”н чагылдырган әсәрләр.

Вариант 2.

- 1) Бөек Ватан сугышы һәм татар әдәбияты.
- 2) Татар әдәбиятында авыл темасы.

Темы рефератов

Тема: Халык авыз ижаты

1. Халык авыз ижаты һәм татар әдәбияты.
2. Аң-белемнең әһәмиятен чагылдырган табышмаклар.
3. Мәкаль-әйтемнәрдә яшъ буынны тәрбияләү проблемасы.

4. Бәетләр.
5. Халык авыз ижаты эсәрләрән жыю-барлау өлкәсендә эшлэгән галимнәр.

Әдәбият:

1. Бала бишеге – гомер ишеге. 2 нче басма. – Яр Чаллы: “Идел-йорт” нәшрияты, 2002.
2. Татар халык табышмаклары. – Яр Чаллы: “Идел-йорт” нәшрияты, 2002.

Тема: Борынгы татар әдәбияты

1. Кешелек тарихында әдәбиятның урыны.
2. Борынгы әдәбият эсәрләренә ислам диненә йогынтысы.
3. М. Кашгарыйның “Диване лөгәтәт-төрк” китабы.
4. Кол Галинә “Кыйссаи Йосыф” эсәренә татар халы тормышындагы әһәмияте.
5. Котбның “Хәсрәү вә Ширин” эсәрендә әхлак темасы.
6. Хисам Кятибның “Жәмжәмә солтан” дастанының идея-эстетик кыйммәте.
7. Сәйф Сараинның “Гөлстан бит-төрки”, “Сөһәил вә Гөлдерсен” эсәрләрендә күтәрелгән проблемалар.
8. Мөхәммәдьяр ижатында гомумкешелек кыйммәтләре.
9. Мәүлә Колый “хикмәт”ләре.
10. Габдрәхим Утыз Имәни ижатының әһәмияте.

Әдәбият:

1. Татар әдәбияты: Теория. Тарих / Заһидуллина Д.Ф., Закиржанов Ә.М., Гыйләжев Т.Ш., Йосыпова Н.М. – Тулыл. 2 нче басма. – Казан: Мәгариф, 2006.
2. Шәрипов Ә.М. Борынгы татар әдәбиятының авыр үзләштерелә торган мәсьәләләре: студентларга методик кулланма. – Яр Чаллы, 2008.
3. XVIII гасыр татар әдәбияты. Поэзия. – Казан: Дом печати, 2006.

Тема: XIX гасыр әдәбияты

1. Ә. Каргалыйның тормыш юлы һәм ижаты.
2. Г. Кандаыйның татар поэзиясенә алып килгән яңалыгы.
3. К. Насырийның тормыш юлы һәм ижади эшчәнлеге.
4. М. Акъегетнә “Хисаметдин менла” повестенда мәгърифәтчелек.
5. Р. Фәхрәтдин – дин галиме, тарихчы, педагог, журналист.

Әдәбият:

- Татар әдәбияты: Теория. Тарих / Заһидуллина Д.Ф., Закиржанов Ә.М., Гыйләжев Т.Ш., Йосыпова Н.М. – Тулыл. 2 нче басма. – Казан: Мәгариф, 2006.

Тема: XX гасыр башы әдәбияты

1. Гаяз Исхакый – яңа реалистик татар әдәбиятына нигез салучы прозаик, драматург
2. Г. Тукай ижатының әһәмияте.
3. Дәрдемәнд – талантлы шагыйрь.
4. Г.Ибраһимовның әдәби һәм фәнни эшчәнлеге.
5. М.Фәйзи драматургиясенә үлемсезлеге.
6. Татар театры тарихы.

Әдәбият:

1. Татар әдәбияты: Теория. Тарих / Заһидуллина Д.Ф., Закиржанов Ә.М., Гыйләжев Т.Ш., Йосыпова Н.М. – Тулыл. 2 нче басма. – Казан: Мәгариф, 2006.
2. Гыйләжев Т.Ш. Татар әдәбияты: XX гасыр башы: Лекцияләр, гамәли дәресләр, тестлар. – Казан: Мәгариф, 2007.

Тема: XX гасыр – XXI гасыр башы әдәбияты

1. Х.Туфан ижатында образлар.
2. С.Хәким шигъриятендә сугыш темасы.
3. Ә.Еники – хикәя һәм повестьлар остасы.
4. Г.Бәширов – татар әдәбияты аксакалы.

5. М.Мәһдиев – авылга мәдхия жырлаучы әдип.
6. Халык язмышын яктыртуда тарихи романнарның әһәмияте.

Әдәбият:

Татар әдәбияты: Теория. Тарих / Заһидуллина Д.Ф., Закиржанов Ә.М., Гыйләҗев Т.Ш., Йосыпова Н.М. – Тулыл. 2 нче басма. – Казан: Мәгариф, 2006.

Перечень вопросов к зачету

1. Татар әдәбияты курсының өйрәнү объекты, максат-бурычлары.
2. Әдәбиятта татар дөнъясының милли образы, татар милли характеры.
3. Әдәби әсәрләрдә рухи кыйммәтләрнең чагылышы.
4. Әдәбият фәнненең тәрбияви әһәмияте.
5. Татар әдәбиятының чорларга бүленеше.
6. Халык жырлары, әкиятләре, табышмаклар, мәкаль-әйтемләр.
7. Бәетләр, мөнәҗәтләр.
8. Бишек жырлары, балалар фольклоры.
9. Мифлар, легендалар.
10. Рун яззулы истәлекләр. Орхон-Енисей язмалары.
11. Мәхмүд Кашгарыйның “Диване ләғәтәт-төрк” сүзлеге.
12. Йосыф Баласагунлының “Котадгу белек” поэмасы.
13. Хужа Әхмәд Ясәви, Сөләйман Бакыргани, Әхмәд Йүгнәки иҗатлары.
14. Әдәбият һәм дин арасындагы багланышлар.
15. Кол Галинең “Кыйссаи Йосыф” поэмасында күтәрелгән дөнъяви мәсьәләләрнең дини-әхлакый фикерләр белән үрелеп баруы.
16. Котбның “Хәсрәү вә Ширин” поэмасы.
17. Харәзминең “Мәхәббәтнамә” поэмасы.
18. Мәхмүд бине Галинең “Нәһж эл-фәрадис” әсәре.
19. Хисам Кятибнең “Җәмҗемә солтан” дастаны.
20. Сәйф Сараинның “Гөлстан бит-төрки”, “Сөһәйл вә Гөлдерсен” әсәрләре.
21. Казан шагыйре Мөхәммәдъяр әсәрләре (“Төхфәи мәрдан”, “Нурь содур” поэмалары һ.б.).
22. Кол Шәриф иҗаты.
23. XVII гасыр әдәбияты. Мәүлә Колый “хикмәт”ләре.
24. XVIII гасырда яңа жанр төрләре. Габдрәхим Утыз Имәнинең иҗтимагый, әдәби эшчәнлеге.
25. Ә. Каргалый иҗаты.
26. Г. Кандаый поэмалары.
27. Татар мәгърифәтчелек хәрәкәте.
28. Җәдитчелек.
29. Күренекле мәгърифәтче К. Насыйринның тормыш юлы һәм иҗаты.
30. Мәгърифәтчелек реализмы.
31. Реализм һәм романтизм.
32. Г. Исхакый – татар прозасына нигез салучы.
33. Г. Тукайның тормыш юлы һәм иҗаты.
34. Ф. Әмирханнның тормыш юлы һәм иҗаты. “Хәят” әсәренең бүгенге көн проблемалары белән аваздашлыгы.
35. Г. Камалның тормыш юлы һәм иҗаты.
36. С. Рәмиевнең тормыш юлы һәм иҗаты.
37. Дәрдемәнднең тормыш юлы һәм иҗаты.
38. Тукай, Дәрдемәнд иҗатларында халык-милләт язмышы.
39. 1917-1930 нчы еллар әдәбияты.
40. 1930-1941 нче еллар әдәбияты.
41. Бөек Ватан сугышы чоры (1941-1945) әдәбиятына гомуми күзәтү ясарга.
42. Татар әдәбиятында Ватанга тугрылык темасы.

43. М. Жәлилнең тормыш юлы һәм ижаты.
44. Ф. Кәримнең тормыш юлы һәм ижаты.
45. Х. Туфанның тормыш юлы һәм ижаты.
46. С. Хәкимнең тормыш юлы һәм ижаты.
47. Ә. Еникинең тормыш юлы һәм ижаты.
48. А. Гыйләжәв ижатында чынбарлыкның бирелеше.
49. М. Мәһдиев әсәрләрендә авыл темасы.
50. XXI йөз башы татар әдәбиятының торышы.
51. Яр Чаллы төбәге язучылары.
52. Татар әдәбиятының башка (төрки һәм төрки булмаган) әдәбиятлар белән бәйләнеше.
53. Әдәбиятта татар булмаган башка милләт вәкилләренең сурәтләнеше.
54. Татарстанның төп байлыгы – халыклар дуслыгы.